

Scientific Journal

VIRTUS

#13, April, 2017
published since 2014

2017

CONTENT

PHILOSOPHY

Aseeva O.A. NEW SACRAL AND TYRANNY OF PUBLIC TASTE .	.8
Bredun I.V., Kompaniets L.V. ESCHATOLOGICAL IDEAS: IN THE LOOKING GLASS THEOLOGICAL CONSCIOUSNESS.....	12
Gorban R.A. HISTORICAL INTERPRETATION AS THE BASIC METHOD OF PERSONALISTIC HERMENEUTICS OF Cz.S. BARTNIK.....	16
Diachok O.M. ARCHITECTURAL AND PLANNING STRUCTURE OF POCHAYIV LAVRA COMPLEX.....	21
Zaychenko O.G. SPECIFIC FEATURES OF ATTRACTIVE ACTIVITIES IN A MUSEUM HALL IN THE COURSE OF EDUCATIONAL QUESTS AND DRAMATIZED EXCURSIONS.....	26
Mazurkevych O.P. ETIQUETTE IN THE STRUCTURE OF THE COMMUNICATIVE BEHAVIOR OF THE INDIVIDUAL.....	36
Plakhtiy M.P. JEVONS' LOGIC MACHINE: UKRAINIAN WAY.....	41

PSYCHOLOGY

Barbashova I.A. THE APPLICATION OF STATISTICAL METHODS IN MEASURING THE QUALITY OF JUNIOR STUDENTS' SENSORY DEVELOPMENT.....	44
Ivanova V.V. THEORETICAL APPROACHES TO THE PROBLEM OF FORMATION THE VALUES AND NEEDS SPHERE OF THE CHILD'S PERSONALITY IN THE SYSTEM OF CHILD AND PARENT RELATIONS.....	52
Kononets M.O., Vynoslavska O.V. PSYCHOLOGY OF ENTREPRENEUR'S PROFESSIONAL MORALITY IN THE SYSTEM OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCE.....	57
Mateiko N.M. PSYCHOLOGICAL REHABILITATION OF EMOTIONAL DISORDERS OF CHILDREN AND ADOLESCENTS BY MEANS OF SANDPLAY THERAPY.....	63
Pagava O.V. CYBERBULLING AS FEELINGS OF THE INDIVIDUAL FROM A "NETWORK" SOCIETY.....	67

PEDAGOGY

Akimova H.M. TRAINING FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL TO BUILDING INCLUSIVE ENVIRONMENT AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF TEACHING PRACTICE.....	73
---	----

Borbych N.V. CHARACTERIZATION OF THE PROCESS STRUCTURE OF FORMATION OF PEDAGOGICAL COLLEGES STUDENTS SOCIAL COMPETENCE.....	76
Vemjan V.G. PECULIARITIES OF ORGANIZATION THEORETICAL AND VOCATIONAL TRAINING IN EUROPEAN COUNTRIES.....	81
Havrysh I.I., Havrysh V.V. CULTURAL, MORAL AND ETHICAL FAMILY RELATIONS- FACTOR OF PERSONALITY CHARITY.....	85
Gerliand T.M. FORMATION OF THE GENERAL EDUCATION COMPETENCE OF FUTURE SKILLED WORKERS AGRARIAN PROFILE.....	88
Hreb M.M. PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION TRADITIONAL AND INNOVATIVE METHODS OF TEACHING AT LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE (PROFESSIONAL DIRECTION) AT HIGH PEDAGOGICAL INSTITUTION.....	92
Gryshchenko Ya.S., Volkova O.A. INDIVIDUALIZATION OF THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE DISTANCE TEACHING ON THE BASIS OF PERCEPTION AND MEMORY CHARACTERISTICS OF STUDENTS.....	97
Davydenko V.M., Mateyko T.N., Sitak I.V. THE REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF METHODS OF LEARNING DIFFERENTIAL EQUATIONS FOR BACHELORS OF INFORMATION TECHNOLOGY.....	100
Denysiuk O.Ya., Tytarenko N.V. EDUCATIONAL INDICATORS OF THE LEARNING PROCESS (FOR EXAMPLE SECONDARY EDUCATION).....	104
Donnik M.S. SEX-ROLE SOCIALIZATION OF PUPILS OF BOARDING SCHOOLS.....	108
Evtushenko O.E. THEORETICAL BASICS OF DESIGN CULTURE DEVELOPMENT OF PROSPECTIVE VISUAL ARTS TEACHERS.....	113
Yehorova I.V. THE WAYS OF IMPROVING OF EDUCATIONAL ACTIVITIES STUDENTS IN HIGHER EDUCATION DURING THEIR WORKING WITH TEXTS.....	117
Zelisko L.I. PROJEKT STUDIES ARE IN FORMING OF CREATIVE PERSONALITY POTENTIAL OF FUTURE SPECIALISTS.....	120
Ivanenko A.M. FEATURES OF FUTURE VOCATIONAL TRAINING TEACHERS' (SAFETY INSPECTOR) PREPARATION TO INNOVATIVE PROFESSIONAL ACTIVITIES.....	125

Іванова В.В.,
к.психол.н., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету, vika-ivanova@ukr.net

Україна, м. Мукачево

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ПОТРЕБОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В СИСТЕМІ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН &

У статті представлений аналіз теоретичних підходів до проблеми формування і розвитку ціннісно-потребової сфери особистості дітей в системі дитячо-батьківських відносин. Виявлено, що витоки формування змістовної частини мотивації, а саме ціннісно-потребової сфери особистості дитини можна виявити вже в період старшого дошкільного віку. Встановлено, що багато авторів вважають вирішальним фактором у розвитку дитячої особистості відносини між дитиною і батьками і відмінною рисою формування особистості в дошкільному віці є зміна мотивів, якими керується дитина.

Ключові слова: ціннісно-потребова сфера особистості, мотивація, дитячо-батьківські відносини, дошкільник.

Постановка проблеми. Одним з проявів духовної кризи, яка спостерігається в суспільстві, є руйнування в свідомості людей звичних життєвих орієнтирів, в той час як нові цінності ще недостатньо визначені. На цьому тлі дослідження ціннісно-потребової сфери особистості стає особливо актуальним.

На формування особистості дитини, становлення її ціннісно-потребової сфери, в першу чергу впливає сім'я. Сучасна сім'я продовжує залишатися найважливішим інститутом соціалізації дітей раннього та дошкільного віку. Саме сім'я визначає соціальне благополуччя або неблагополуччя дитини. У період дошкільного дитинства закладаються основи особистої позиції, відповідно з якою дитина в подальшому буде здійснювати свій вибір цінностей. В силу психологічних особливостей дошкільного віку, спеціальної уваги заслуговує становлення і розвиток ціннісно-потребової сфери особистості дитини в цей період.

Мета статті. Проаналізувати теоретичні підходи до проблеми формування і розвитку ціннісно-потребової сфери особистості дітей в системі дитячо-батьківських відносин.

Виклад основного матеріалу. Спрямованість особистості, структура її цінностей і мотивів, знаходить своє вираження в понятті ціннісно-потребова сфера особистості. Для обґрунтування даного поняття слід спочатку розглянути процес мотивації, який визначається як поступове перетворення актуальної потреби в мотив поведінки або діяльності.

Мотивація з'єднує особистісний і діяльнісний аспекти. Діяльнісний аспект це, перш за все, процес формування мотиву. Особистісний аспект має на увазі процес формування індивідуальних потреб і цінностей. Ціннісно-потребову сферу особистості необхідно розглядати як змістовну частину мотивації, яка виявляє сукупність основних механізмів спонукання особистості. Ціннісно-потребова сфера особистості містить у собі індивідуальні потреби, і, в той же час, вона являє собою систему суспільних цінностей.

Зміст ціннісно-потребової сфери особистості дитини розглядається в психологічній науці як «унікальна

ієрархія індивідуальних потреб, упорядкована системою архетипових ціннісних матриць, що представляє собою узагальнену родову спадщину індивіда, і формується під впливом схвалюваної групою більшістю і державою системи суспільних цінностей».

Поведінка дитини, формування системи її індивідуальних потреб і цінностей пояснюється з біологічно або соціально обумовлених позицій.

Зміни в поведінці дитини в психоаналітичних концепціях обумовлені або вродженими біологічними, або соціально детермінованими, але витісненими комплексами. У психоаналітичній теорії З. Фрейда, основою є процес ідентифікації, ототожнення дитини з дорослими, з батьками. «Вплив перших ідентифікацій, що відбувалися в самі ранні роки, буде спільним і тривалим» [14]. Пізніше ці уявлення були розвинені А. Фрейд [13]. На її думку, дитина переживає конфлікт у віці від трьох до шести років, який викликаний з одного боку, любов'ю до батьків протилежної статі, інший - суперництвом, агресією до батьків тієї ж статі. Це породжує страх батьківської відплати, що, в свою чергу формує мотив придушення Едіпового комплексу і, отже, зменшення тривоги.

К. Юнг на відміну від З. Фрейда, розглядає як визначального спонукача в поведінці людини з моменту його народження, колективне несвідоме. Цей самий глибинний рівень функціонування психіки визначається вродженими генетичними факторами і включає в себе все те, що накопичено людством в процесі еволюції [17].

К. Юнга найбільше хвилює в особистості дитини те, як дати розкритися її цілісності. На думку автора, цьому перешкоджає той факт, що певна частина дорослих психологічно залишається дітьми і потребує виховання. Це ті батьки, які опановують стереотип забезпечити дітей завжди і всюди «усім найкращим» і «жити тільки заради них» [17, С.190]. Саме цей стереотип заважає самим батькам розвиватися і дає їм право нав'язувати дітям своє «краще». Однак насправді «все найкраще» представляє все те, чим батьки нехтують щодо самих себе. Такі батьки не дозволяють дитині задовольняти її особисті потреби, спонукуючи їх до реалізації своїх

власних. Це виховує в дітях не цінність свободи вибору, а цінність примусу. Таким чином, тільки свобода, а не примус дозволить дитині проявити свою індивідуальну потребу структуру і максимально засвоїти суспільні цінності [17].

А. Адлер, засновник «індивідуальної психології», вважав основним спонукальним чинником в поведінці дитини «прагнення до переваги», яке не завжди може бути реалізовано внаслідок «комплексу неповноцінності». Почуття неповноцінності бере свій початок в дитинстві, розвиваючись з відчуття власного психологічного чи соціального безсилля. Діти безпорадні в дорослому світі і цей досвід безпорадності викликає у дитини переживання неповноцінності в порівнянні з іншими людьми. Батьки, надаючи надмірну опіку або навпаки, відкидаючи дитину, сприяють розвитку в неї почуття неповноцінності [1].

Відкидаючи положення З. Фрейда і К. Юнга про домінування невідомих інстинктів в поведінці людини, А. Адлер поміщає в центр особистості «соціальне почуття» (почуття спільності з іншими людьми), яке є вродженим, але яке повинно бути соціально розвинуте [1].

Адлер, як один з перших гуманістичних психологів, надавав значення прагненню до мети, важливості особистих цінностей для розвитку і діяльності людини. Таким чином, він міг би розглядати формування ціннісно-потребової сфери дитини в контексті її стилю життя в напрямку зростання, розвитку і прагнення до досконалості.

Згідно з переконаннями Карен Хорні [13], вирішальним фактором у розвитку особистості є соціальні відносини між дитиною і батьками. Для дитинства характерні дві потреби: потреба в задоволенні своїх бажань і потреба в безпеці. Здорова особистість формується в ситуації задоволення цих двох потреб. Потреба в безпеці забезпечують тільки батьки, що люблять дитину, тоді й поведінка дитини направляється почуттям любові, справедливості. І навпаки, поведінка дитини буде направлятися почуттями безпорадності, страху, любові і провини, якщо батьки перешкоджають задоволенню потреби в безпеці дитини. У цьому випадку дитина буде відчувати ворожі почуття і по відношенню до батьків, і по відношенню до суспільства. [13].

Згідно з уявленнями Е. Фромма, потреба в любові, так само як і інші потреби дитини, народжується разом з ним. «Зовнішня реальність, люди і речі мають значення лише в тій мірі, в якій вони задовольняють або фруструють внутрішній стан тіла. Реальне тільки те, що всередині: все, що знаходиться зовні, реально лише в міру потреб немовляти - а не в сенсі об'єктивних власних якостей» [15]. З розвитком здатності любити, тісно пов'язаний розвиток об'єкта любові. Дитина стає все більш самостійною і любов матері і любов батька набуває для неї самостійне значення. Любов батьків, абсолютно різна за своїм змістом, є джерелом придбання цінностей. «Материнська і батьківська установка по відношенню до дитини відповідає її власним потребам. Немовля потребує материнської безумовної любові і турботи як фізіологічно, так і психічно. Дитина старше шести років починає потребувати батьківської любові, авторитета і керівництва батька» [15].

Ідея цінності і унікальності людської особистості - одна з основних у творчості К. Роджерса [12]. В ідеалі дорослий, люблячий дитину, приймає її і позитивні і негативні почуття, і дозволяє їй бути природньою в своїх проявах, тим самим, підтверджуючи її унікальність і цінність. Дорослий може відкидати поведінку дитини, але не її почуття. У дитинстві діти намагаються бути схожими на ті шаблони в поведінці, які демонструють дорослі, і переймають певні вчинки і відносини гідні любові оточуючих. Це дає шанс дитині бути коханою і визнаною оточуючими.

Повноцінно функціонуюча особистість характеризується вірою у власні спонукування та інтуїтивну оцінку, вірою в себе. Жити «хорошим життям» (постійно усвідомлювати свої переживання) вважає Роджерс, значить рухатися в певному напрямку і постійно розширювати самоактуалізацію [12].

Інший значний представник гуманістичного напрямку в психології Г. Оллпорт, як і багато інших авторів, вважав, що існує якийсь принцип організації особистості, що поєднує установки, оцінки, мотиви, відчуття, схильності в єдине ціле. Оллпорт вводить термін «Проприум» [9], що включає цінності людини, її переконання і спонукування. Він виділяв сім різних аспектів проприума - розвитку відчуття себе як особистості з дитинства до зрілості. Формування образу себе, на думку Оллпорта, відбувається у віці від чотирьох до семи років. У цьому віці образ себе складається в основному з уявлень дитини про себе як про «хорошу» або «погану» - її ідеалу себе і її совісті [12]. Важливість цього періоду розвитку підкреслює також А. Валлон [4].

Ж. Піаже [10] як спонукач поведінки дитини на стадії гетерономної поведінки зазначає задоволення, ситуативність і безпосереднє бажання. Погана поведінка для них та, за якою слідує покарання і хороша поведінка, за якою слідує отримання задоволення. Це означає, що на даній стадії дитина покладається на зовнішній авторитет, який і є цінністю. Орієнтація на внутрішні стандарти хорошого і поганого в якості факторів, що визначають поведінку, і критеріїв судження про моральність вчинку відбувається у дитини на стадії автономної поведінки.

У біосоціогенетичній теорії Е. Еріксона центральною ланкою в процесі формування і розвитку особистості так само стає потребна сфера дитини, що проходить в своєму розвитку ряд стадій. Кожна стадія супроводжується кризою, яка повинна бути подолана для подальшого успішного розвитку особистості. Підставою для кризи на кожній стадії стає задоволення або незадоволення генетично обумовлених і життєво важливих потреб.

Л. Колберг вивчаючи причини моральної поведінки дітей, виділив три рівня розвитку морального судження, кожен з яких ділиться на дві стадії. В основі соціально-орієнтованої поведінки знаходиться моральне судження. Моральне судження виявляється в схемі міркування, за допомогою якого він (дитина) обґрунтовує свій вибір. Л. Колберг вважав, що когнітивний розвиток індивіда є підставою вибору його поведінки. На першому рівні діти діють в залежності від наслідків своєї поведінки і

ставлення батьків або інших дорослих до даної поведінки. Поведінка визначається або слухняністю, або покаранням. Оцінка моральної дії підпорядкована ймовірності настання об'єктивно незалежних від дитини наслідків цієї дії. На другій стадії починає формуватися взаємність у відносинах з однолітками і дорослими. Дитина в своїх діях орієнтується на відносну їх корисність, і ця корисність повинна приносити задоволення. Поведінка дитини також підпорядкована потребі, отримувати задоволення.

О.М. Леонтьєв фактичне складання особистості пов'язує з супідрядністю мотивів яка з'являється на початку і розвивається протягом всього дошкільного віку. Тривалий час успіхи і невдачі дитини, її радощі й прикраси визначають дорослі, їхнє ставлення до дитини має спонукальну силу мотиву. [7]. Дитина розвивається в контексті тих мотивів, які визначені батьківським ставленням.

Уже в дошкільному віці можна виявити ієрархію мотивів, де виділяються більш важливі мотиви, що підпорядковують собі інші. Формування мотиву - це процес перетворення неусвідомлюваної потреби в усвідомлений мотив в результаті мотив перестає усвідомлюватися особистістю і стає новою потребою [7].

У перші місяці життя нові потреби у дитини формуються шляхом багаторазового повторення в ситуації задоволення її біологічних потреб. Потреби, джерелом формування яких є вроджені біологічні спонукання, можуть, в свою чергу, розвиватися в потреби другого, третього рівня і так далі, в результаті чого формується індивідуальна ієрархічна потребова структура. У ситуації поступового набуття соціального досвіду, можливості формування нових потреб зростають.

Формування нових людських потреб тісно пов'язане з процесом придбання індивідуального досвіду, який може протікати в двох основних формах: учіння та навчання. Учіння направляє пізнавальними потребами; шляхом навчання набувається будь-який досвід (знання, вміння, навички) у людини і нові форми поведінки у тварин. Придбання індивідуального досвіду і формування нових потреб - два психологічних процеси, що протікають паралельно, тому результати одного з них знаходяться в прямій залежності від результатів іншого: чим більше потреб сформовано в особистості, тим багатше її індивідуальний досвід.

Матеріал для формування і розвитку системи потреб дитини - вроджені біологічні потреби, а найважливішим фактором формування потребої системи є безпосередній психологічний контакт дитини з оточуючими її людьми. Соціалізація способів задоволення потреб ґрунтується на підпорядкуванні їх певним цінностям культури. Засудження одних засобів дії і схвалення інших, в залежності від моральних зразків, викликає характерну для даної культури відносну уніфікацію способів задоволення потреб. Цінності у дитини формуються як зовнішні норми соціальної поведінки, але носять виключно емоційний характер, і вже до п'ятирічного віку витісняються в сферу несвідомого. Цінності не існують самі по собі, а

виникають з людських потреб і бажань і реалізуються в вчинок, що здійснюється стосовно іншій людині.

Ближче всіх до питання про формування у дітей ціннісно-потребової сфери підійшла Л.І. Божович. Перш за все, це її уявлення про «внутрішню позицію - новоутворення, що виникає до кінця дошкільного дитинства, уявлення про ненасиченні потреби і їх саморух як основу особистісного розвитку» [2, с.158]. Л.І. Божович стверджувала, що наявність потреби у зовнішніх враженнях дозволяє зрозуміти цей розвиток як результат активності дитини, пов'язаної з позитивними переживаннями. А це означає, що рушійною силою виступає не слабкість дитини перед навколишнім середовищем, не прагнення лише пристосуватися до неї, а навпаки, прагнення пізнати дійсність і оволодіти нею. Виникнення ж саморуху потреб високого духовного порядку, в досягненні моральних і суспільних цінностей, необхідно для повноцінного формування особистості людини. Отже, «повноцінне формування людської особистості вирішальним чином залежить від того, які саме за своїм змістом потреби придбають у неї форму саморуху, і справа виховання полягає в тому, щоб управляти цим процесом» [2, С.168].

Роботи О.М. Леонтьєва, Д.Б. Ельконіна показали, що поведінка дітей після п'яти років характеризується довільністю. Дитина може керувати своєю поведінкою і в ситуації морального вибору. У неї з'являється інтерес «до норм і правил взаємовідносин і поведінки як до орієнтирів і підстав для довільного управління своєю поведінкою». Все це дозволяє думати, що самосвідомість, в структуру якої входять Я-реальне і Я-потенційне, може регулювати моральну поведінку вже в кінці дошкільного дитинства. Це означає, що вік 6-7 років є сензитивним періодом морального розвитку. [7, 16].

Таким чином, витоки формування змістовної частини мотивації, а саме ціннісно-потребової сфери особистості дитини можна виявити вже в період старшого дошкільного віку.

Е.В. Субботский, розглядаючи початок формування дитячої особистості, свою наукову увагу зупиняє на питаннях особистісної поведінки дітей в дошкільному віці [11]. Генезис незалежної поведінки, на думку автора, є однією з конкретних форм розвитку особистості дитини. Незалежну поведінку він розглядає як поведінку, яка проявляється в критичних ситуаціях, «які передбачають протиставлення свого вчинку (думки) вчинку (думці) іншої людини». Автор вважає, що цінність формування незалежної поведінки полягає в тому, що дорослий сприяючи розвитку форм незалежної поведінки (судження) дозволяє дитині вибірково засвоювати те, що «відповідає прийнятним нею суспільним нормам». Дитина у відповідних умовах, буде вести себе вибірково, «відкидаючи ситуативні впливи з боку однолітків і дорослих, які не відповідають цим нормам». Відповідними умовами формування незалежної поведінки є умови альтруїстичного стилю спілкування між дитиною і дорослим. Перехід дитини від глобально-наслідувальної до незалежної поведінки передбачає не тільки (і не стільки) розвиток інтелекту дитини, а й

гозвиток її особистості, звільнення від глобально-наслідувального внутрішнього ставлення до людей, що чає емоційну природу» [11, С.69].

Для старших дошкільнят захищати моральні норми є природним. Ця потреба складається на другому етапі розвитку особистості, етапі, на якому дитина опановує зсновами моральності на рівні словесних знань, суджень і оцінок. Поки дитина не в змозі змінити свою поведінку, так як норми вона засвоїла тільки на словах, при відсутності їх мотивації. Дитина підпорядковується нормам і змінює свою поведінку відповідно до них. Зникає моральна самооцінка. З'являються зачатки нових, внутрішніх мотивів поведінки.

Г.М. Бреслав [3] стверджує, що показником нормального ходу формування особистості є поява в дошкільному віці емоційної децентрації. Емоційна децентрація передбачає здатність індивіда сприймати і враховувати в своїй поведінці стан, бажання, й інтереси інших людей. Сензитивність віку полягає в засвоєнні дитиною норм соціальної взаємодії, вона хоче відповідати певним соціальним вимогам. «Прояв полімотивації і посилення ролі оцінки дорослого відображає виникнення потреби в соціальному відповідно і придбання нею провідного становища в дошкільному дитинстві» [3, С.35].

Процес розвитку дитини, Л.С. Виготський порівнює з процесом боротьби, процесом біологічної еволюції, коли народжується нове, гине старе. Він вводить в процес гозвитку поняття конфлікту, протиріччя «або зіткнення примітивного і культурного, органічного і соціального» [5]. Це дозволяє припустити, що на зміну потреб одного гівня приходять потреби іншого рівня. Формування потребової сфери у дитини зазнає змін в процесі її зікового розвитку.

О.В. Запорожець підкреслював роль емоційних процесів в освоєнні цінностей, вимог, оволодінні моральними нормами правилами поведінки. Емоції не нільки висловлюють ті чи інші особливості мотивації поведінки дитини, а й відіграють істотну роль в геалізації цих мотивів. Виявилось, що внутрішня детермінація діяльності мотивами здійснюється не безпосередньо, а за допомогою особливого психологічного процесу регулювання, названого процесом емоційної корекції поведінки. Даний процес характеризується приведенням загальної спрямованості і динаміки поведінки у відповідності зі змістом цієї ситуації, вироблених в ній дій для суб'єкта, для задоволення його потреб, і інтересів, для реалізації його ціннісних установок. З виникненням нової соціальної мотивації діяльності у дітей поступово складаються більш складні форми предемоційної регуляції поведінки [6].

В. Мухіна [8] зазначає, що у дітей, так само як у дорослих, потреби виникають на основі їх наростаючих можливостей. Причому накопичення практичного досвіду, оволодіння мовою, породжують нові за змістом : формою потреби спілкування дітей з оточуючими людьми. У зв'язку з цим змінюється і орієнтація дитини на дорослого. Для дітей старше 4-5 років такі соціальні потреби як захист своїх можливостей, бажання виглядати перед іншими дітьми краще, сильніше,

набувають чинності особистішої мотивації. «Сила дії соціальних мотивів зростає в міру зростання домагань особистості» [8, С.16].

Висновки. Узагальнюючи настільки різноманітні позиції щодо поглядів на формування ціннісно-потребової сфери особистості в дитячому віці можна відзначити ряд спільних моментів. Перш за все, те, що багато авторів вважають вирішальним фактором у розвитку дитячої особистості відносини між дитиною і батьками і відмінною рисою формування особистості в дошкільному віці є зміна мотивів, якими керується дитина.

Отже, витоки формування змістовної частини мотивації виявляються вже в період старшого дошкільного віку. У цьому віці, можна відзначити можливості ініціативної перетворюючої активності дитини.

Література

1. Ядлер, Д. Понять природу человека / Д. Ядлер. - СПб.: Академический проект, 1997. - 256 с.
2. Бошвич, Я.И. Проблемы формирования личности- избранные психологические труды / Я.И. Бошвич. - М.: Институт практической психологии; (Воронежу ЖОФЭК 1995. - 352 с. - (Психологи Отечества).
3. Бреслав, Т.Ж. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве: норма и отклонения / Т.Ж. Бреслав. — Ж.: Педагогика, 1990. -144 с. - (Образование. Педагогические науки)
4. (Валлон, Я. Психическое развитие ребенка / Д. (Валлон — СПб.: Питер, 2001. -208 с.
5. (Виготский, Я-С (Развитие личности и мировоззрения ребенка / ЯС (Виготский // Психология личности : тексты / под ред. Ю.%. Типпенрейтер, Я-Я- Пузыря. - Ж.: Пзд-во ЖТУ, 1982. - С 160-165.
6. Запорожи, Я-(В. Избранные психологические труды: в 2-х т. УЖ. 1. Психическое развитие ребенка/Д<В. Запорожи, - Ж : Педагогика, 1986.-320 с.
7. Леонтьев, Я-П.7. Потребности, мотивы и эмоции / ЯЛ Яеонтьев. - Ж: Пзд-во ЖТУ, 1971. - 40 с.
8. Жухина, (В.С. К проблеме социального развития ребенка (в дошкольном детстве)/(В.С. Жухина //Психологический журнал - 1980.-№ 5.- С 46-54.
9. Пицц, Ж. Психология ребенка / Д. Пицц. - СПб. : Питер, 2003. -180 с.
10. Субботский, Е® формирование элементов альтруистического поведения у дошкольников / £<8. Субботский // (Вестниц ЖТУ- 1979.-№2. -С 36-47.
11. (Фрейд, Д. Психология «Я» и защитные механизмы / Д. Фрейд. - Ж.: Педагогика, 1993. -144 с.
12. Фрейд, З- Ф и «Оно»/З- Фрейд. -Ж.: 1990. - 180 с.
13. Элькрин, Ю.<Б. Фетскдя психология : развитие ребенка от рождения до семи лет /(DSE. Элькрин. - Ж.: Тос учеб.-пед. изд-во ЖИФСФОР, 1960. - 328, [1] с.
14. Юнг, Т^Т. "Конфликты детской души / %Т. Юнг. - Ж : "Канон, 1995. - 334 с.
15. Фромм, Э- Искусство любви: исследование природы любви/ Э. Фромм. - Жинські Полифакт, 1990. - 78 с.
16. Фрейдир, (р. ПГеории личности и личностный рост / (р. фрейдир, (Д. фэйдимен. -Ж: Прайм-'ЕврознаКі 2002. - 863 с.
17. Оллпорт, Тордон (В. Личность в психологии / Тордон (В.Оллпорт ; пер. с англ. ЗР.Ю. Яеидона, ред. Л-Ж.Шлионский. - Ж.: КЗУІ; СТСб.: Ювента, 1998. - 349, [1] с - (Серия *ПГеории личности»)